

Svenskt Antifonale.

När tidegården i Sverige på nytt begynte återbördas till det svenska gudstjänst- och andaktslivet, sprang arbetet med densamma fram som en följd av och ett led i den allmänna kyrkomusikaliska renässansen, som i dessa dagar flerstädes i vårt land högtidlighåller minnet av sin tjugufemåriga tillvaro såsom organiserad rörelse. Tidegårdens första framträdande i sin förnyade gestalt inför en större allmänhet skedde, symptomatiskt nog, i samband med den första allmänna svenska rikskyrkosångshögtiden i Linköping år 1927. Det kyrkomusikaliska intresset stimulerade till de första trevande försöken att på den gamla klassiska grunden och efter svenska förebilder från reformationstiden sammanställa tideböner för gemensam andakt och att införliva dem i det församlingsmässiga gudstjänstlivet.

Detta var en fullt naturlig parallell till den återgång till klassiska perioder, som samtidigt skedde såväl inom orgelkonsten, som i fråga om den uppblomstrande flerstämmiga körsången. Körsångarna leddes tillbaka till de perioder i kyrkosångens historia, som för alltid stå som toppunkterna: Palestrina, Schütz och Bach. I stort följde man därvid de riktlinjer, som utstakades framför allt av John Morén i Hymnarium I och II. Denna återgång till de stora klassiska epokerna har i hög grad varit befruktande för höjandet och odlandet av den konstnärliga smaken i fråga om kyrkosången.

Den gudstjänstliga sången i mera inskränkt bemärkelse, d. v. s. den sång som är direkt förknippad med den agendariskt fastställda gudstjänstordningen sökte sig samtidigt tillbaka till sin egen klassiska epok, till de gregorianska källorna. Det stegrade intresset för själva liturgien har med nödvändighet medfört ökat intresse också för liturgiens speciella sångart.

Tydligast framträder detta i högmässan, där de senaste handboksreformerna medfört återupptagande av sedan länge i vår kyrka bortlagda liturgiska moment såsom Introitus, som varit försvunnet sedan mera än trehundra år, och Laudamus i dess ursprungliga gestalt, nedlagt sedan mer än hundra år, och slutligen restaureringen av komplexet prefation — Sanctus, med närmare anslutning till förreformatorisk sedvänja.

Samtidigt med dessa starkt konservativa tendenser i utvecklingen inom liturgien, följde med till synes obönhörlig konsekvens

den musikaliska restaurationen av dessa moment. Liksom eljest inom kyrkosången, har man här tvungits tillbaka till förebilderna och källorna från den liturgiska sångens klassiska period. I fråga om Laudamus har anknytningen helt och uteslutande skett till den förreformatiska sången. Prefationen har alternativt utgestaltats både efter klassiskt mönster och med nyare omgestaltningar därav. I fråga om introitusserien, som väckt den största uppmärksamheten och vållat diskussion för att icke säga irritation, har Mässbok I som bekant meddelat två alternativt sida vid sida, den ena hämtad ur de gregorianska källorna och den andra nyskapad över koralmelodier. Tendenserna inom de senare reformerna i fråga om mässoniken är tydlig: en hel eller delvis återgång till den klassiska gregorianiken, en tydlig parallell till utvecklingen inom kyrkomusiken i övrigt.

Utvecklingslinjen med avseende på tidegården löper ävenleds på liknande sätt. I Moréns Vesperale 1914 upptas, om än på ett sparsamt och trevande sätt och med en ganska ovarsam bearbetning de klassiska psaltonerna. Rikhaltigare blir urvalet i Vesperalet år 1925 med dess bihang: Psalteriet. Medan i Moréns Vesperale det gregorianska blandas med material från andra tider och epoker är Vesperale 1925 renodlat gregorianskt. Det samma gäller även Mässbok II, som i enlighet med kyrkomötets direktiv, upptar musik till handbokens ordningar för morgon- och aftonbön, vilka formulär delvis anknyta till laudes och vesper. Här är musiken helt hämtad ur de gregorianska källorna. På grund av bundenheten vid handbokens föreskrifter har Mässbok II dock icke kunnat upptaga samtliga den gregorianska sångens olika former: sålunda saknas hymnerna, av vilka dock några förkomma i koralboken, vidare Venite och sponsorer. Tendensen är dock tydlig: återgång till den klassiska traditionella kyrkosången.

Den svenska tidegården har från begynnelsen anknutit till den gregorianska sången. Men liksom melodierna till högmässans introitus synbarligen behöver åtskillig tid innan densamma kan bli mera allmän egendom, så har, den gregorianska sången som av ovan påpekade orsaker från början nära förbands med tidegården, så nära att den understundom identifierades med densamma, kommit att göra denna böneform främmande för en tid, som vuxit upp under den romantiska musikens inflytande.

Detta betydde emellertid icke tidegårdens förtidiga död. Den svenska tidebönens utveckling och historia tecknas av en egen-

domligt intressant kurva. Den sjungna tidegården sköts åt sidan av den lästa. Det blev icke den kyrkomusikaliska renässansrörelsen, som kom att bära ut tideböerna i församlingens och den enskildes andaktsliv, utan de samtidigt framväxande riktningar inom kyrka, vilka satte bönelivets och församlingslivets förnyelse på sitt program. Tidegårdens fortsatta utbyggnad, dokumenterad av de utvidgade upplagorna, avsåg i första hand den i församlingslivet flitigt brukade lästa tidebönen. Denna succesiva utbyggnad får för närvarande anses avslutad för de närmaste årtiondena.

Samtidigt härmed har emellertid arbetet med tidegårdens underläggande under den gregorianska musiken fortgått. Före det sista stora kriget kunde musik utges till söndagens gudstjänster och dess helgsmål samt till veckans completorier, till kyrkmässan och till vissa delar av kyrkoårets tideböner. För den enskilde tidebönsläsaren, som med sitt behov av ett fast ordnat böneliv, förenar ett musikaliskt intresse har detta urval efter några års förtrogenhet tätt sig mycket torftligt. I synnerhet har detta känts intensivt vid de kyrkomusikaliska kurser, som ordnats exempelvis av Laurentius Petri Sällskapet, och som samlat deltagare på en gång skolade i tidebönens anda och musikaliskt övade. Än starkare har denna torftlighet i fråga om urvalet av gregoriansk musik till tidebönen, erfarits av den som på ett eller annat sätt blivit förtrogen med den gregorianska sångens skönaste och konstfullaste skapelser, exempelvis responsorierna, och det har ofta känts som ett trängande behov att kunna förmedla bekantskapen med dessa till en vidare krets av musikaliskt intresserade.

Utbyggandet av tidebönens textliga del har hela tiden skett under samtidigt hänsynstagande till ett framtida antifonale. Ingen antifontext har tryckts innan dess musik förelegat färdig. Utan ett sådant hänsynstagande från textens sida till musiken kan överhuvud taget ett gott antifonale aldrig framställas. Fastläses texten först, kommer otvivelaktigt många fall att uppstå, då våld begås emot den gregorianska musiken. De svenska liturgiska reformerna ge många belägg härpå.

Under de gångna årtiondenas praktiska användande av tidebönen ha också åtskilliga erfarenheter vunnits om det lämpligaste sättet att underlägga svensk text under den gregorianska melodien. Åtskilliga jämkningar och ändringar ha därvid visat sig nödvändiga. Ej minst gäller detta i fråga om psalmodieringen. Man måste här eftersträva å ena sidan intensivt hänsynstagande till

det svenska språkets lagar och å andra sidan nödvändigheten av att psalmodieringen kan ske efter så enkla regler att den småningom, skall kunna utföras direkt ur den tryckta psaltaren, utan hänvisningar för var mediatio och finalis infalla.

Det är för de båda utgivarna av den svenska tidegården en stor tillfredsställelse att möjlighet nu yppat sig att påbörja utgivandet av antifonalet. Den första delen, som nu förbereds omfattar fullständig musik till veckans tideböner och skall efterföljas av två delar innehållande kyrkoårets och helgonårets tidegård.

Det nya antifonalet kommer att upptaga tidegårdens fullständiga text och behöver sålunda icke, såsom hittills, kompletteras med textboken. Antifonalet får en ny uppställning, som gör det möjligt att övergiva det otympliga tvärformatet, som hittills brukats. Detta har betingats av uppställningen av psaltarpsalmerna under psalmtönen, varvid texten inpassats i psalmens samtliga verser under mediatio- och finalisfigurerna. I den nya upplagan underlägges texten till första versen under psalmtönen medan de övriga verserna tryckas i spalter under antifonen och med anvisningar, som markera var accentton resp. förberedelseton inträder. De svårare benedictus- och magnificat-melodierna har däremot utskrivits fullständigt.

Denna första del av Antifonalet beräknas komma att omfatta c:a 180 sidor.

Abonnemang å den under tryckning varande delen av antifonalet kan göras genom insändande av anmälan till Laurentius Petri Sällskapet Box 98, Lund till ett pris ej överstigande 12:— kr. Av det välvilliga intresse, som denna första del kommer att röna beror huru snart de senare delarna skola kunna utgivas. En särskild anbefallning av detta företag riktas därför till alla tidebönens vänner men i synnerhet till dem som önska ge sitt andaktsliv en rikare musikalisk utgestaltning än hittills och att få en vidare inblick i det gregorianska materialet och dess olika former också de rikare.

Arthur Adell.
